

حسین نامی ساعی

ریاضیات و هنر، دوستان قدیمی

ریاضی‌دان • **محمد بن موسی خوارزمی**: فیلسوف و ریاضی‌دان • **ابن سینا**: پزشک و ریاضی‌دان • **غیاث‌الدین جمشید کاشانی**: پزشک و منجم • **کمال‌الدین بن یونس**: فیلسوف و طبیب • **بتانی ابو عبدالله محمد بن جابر بن سنان**: منجم و ریاضی‌دان و هندسه‌دان • **ابوالوفاء بوزجانی**: ستاره‌شناس و فیلسوف • **نصیرالدین محمد توسی**: فیلسوف، متکلم، ریاضی‌دان، منجم، سیاست‌مدار، هندسه‌دان و از صاحبان ابتکار در نجوم و هندسه و دیگر هنرمندان و دانشمندان ریاضی‌دان ایرانی که همه آن‌ها اثباتی بر ادعای ارتباط ناگسستگی و همراهی هنر و ریاضیات در طول تاریخ علم ایران‌اند. البته در غیر ایران هم رابطه هنر و ریاضیات به همین شکل است و بسیاری دانشمندان و هنرمندان ریاضی‌دان نظیر:

• **رنه دکارت**: فیلسوف، فیزیک‌دان، ریاضی‌دان و پزشک فرانسوی • **سر آیزاک نیوتن**: ریاضی‌دان، فیزیک‌دان، ستاره‌شناس، متخصص الهیات و نویسنده انگلستانی • **کارل فردریش گوس**: ریاضی‌دان، ستاره‌شناس و فیزیک‌دان آلمانی • **لئوناردو دایوینچی**: دانشمند، نقاش، مجسمه‌ساز، معمار، موسیقی‌دان، ریاضی‌دان، مهندس، مخترع، آناتومیست، زمین‌شناس، نقشه‌کش و معمار، گیاه‌شناس و نویسنده ایتالیایی که همه او را بیشتر به خاطر آثار هنری و تابلوهای نقاشی می‌شناسند. اما جالب اینکه دایوینچی خود را بیشتر یک ریاضی‌دان و مهندس می‌دانست تا هنرمند و بیشتر شاهکارهایش را مدیون ریاضیات و تقارن، تناسب و هندسه می‌دانست.

در همین افکار زیارت تمام شد و از حرم خارج شدم. به یقین رسیدم که هنر، ریاضی و ریاضی خود هنر است و این پاسخ خوبی بود برای سؤال مخاطب مجله‌مان.

پیروز و موفق باشید.

آینه‌کار می‌داد و... کمی دوست داشتم که در کارش دخالت کنم و بر سر در یکی از رواق‌های آینه‌کاری شده این جمله معروف را قرار دهم: «هر کس هندسه نمی‌داند، وارد نشود.» در همین احوال فکر می‌کردم که چقدر هنر و ریاضیات به هم نزدیک و در ارتباطند و دوستی این دو چقدر تاریخی است. به این موضوع می‌اندیشیدم که ریاضیات خود نیز هنر است؛ چرا که ریاضی و هنر هر دو زایندهٔ خلاقیت فکری انسان، با توجه به نیازهای روحی و جسمی او، و هر دو بازتابی از ذهن سنجیده و نظم‌پذیر آدمی هستند. کار ریاضیات انعکاس دنیای پدیده‌های گوناگون است و کار هنر هم ارائهٔ تصویر طبیعت و الگوسازی از پدیده‌های جهان واقعی است. البته، ریاضیات نه تنها خود هنر است بلکه ابزاری قدرتمند برای هنرمندان است؛ هنرمندانی که دوست دارند با الهام از ریاضیات و رابطه‌های آن، آنچه را که می‌بینند تصویر، توصیف و بیان کنند. هنرمندانی چون نقاشان، طراحان، تندیس‌سازان، معماران و حتی شاعران و ادیبان. اگر مبالغه نباشد، ریاضی در ناخودآگاه هنرمندان نهفته است. البته منظورم از ریاضیات حساب و کتاب و اصطلاحاً دو دو تا چهار تان نیست، بلکه مقصودم تناسب و الگوسازی، منطق و تفکر، و استدلال ریاضی است. هنرمندان ریاضی‌دان در طول تاریخ ایران و جهان کم نبوده‌اند و شما هم اغلب آن‌ها را می‌شناسید؛ به ویژه هنرمندانی ایرانی نظیر: • **خیام**: منجم، حکیم، ادیب، شاعر و ریاضی‌دان معروف ایرانی • **ابوریحان بیرونی**: منجم، فیلسوف و

میلاد منجی عالم بشریت، حضرت مهدی موعود (عج) را به شما تبریک می‌گوییم.

سلام بچه‌ها! چندی پیش سعادت دیدار چند بارهٔ حرم مطهر امام رضا (ع) را داشتم. در حین ورود به حرم، یکی از مخاطبان مجله که دانش آموز سال نهم است و شماره همراه مرا داشت، با من تماس گرفت و گفت که در انتخاب رشته تردید دارد. مشکلش این است که هم به ریاضیات علاقه زیادی دارد و هم به هنر. مردد بود که در دورهٔ دوم متوسطه کدام رشته را انتخاب کند: ریاضی یا هنر؟ به او گفتم که در حال ورود به حرم مطهر امام رضا (ع) هستیم و صبر کند بعد از زیارت به او زنگ می‌زنم. به حرم وارد شدم و به دور و بر و بالا و اطرافم خوب نگاه کردم. مناره‌ها، گنبد، صحن و رواق‌های حرم و آرامگاه مطهر امام علی ابن موسی الرضا (ع) همگی محصول هنر بودند. دیدار علی ابن موسی الرضا (ع)، در واقع هم زیارت بود و هم سیر و سلوک و سیاحت؛ ساحت روحانی و معنوی حرم و همچنین عظمت هنر ایرانی آن، هر بیننده‌ای را شیفته و مسحور خود می‌کرد و همچنین مرا! در حین تشریف حرم مطهر و گذشتن از صحن و ورود به رواق‌ها، از میان هزار هنر و آثار بی‌شمار هنرمندان، چشمم به نقش آفرینی هنرمند آینه‌کاری افتاد که مشغول تزئین یکی از رواق‌های حرم با آینه بود. قطعه‌های کوچک آینه را به شکل‌های هندسی و شکل‌های متنوع و گل‌بته‌های زیبا برش می‌داد و به دیوار و سقف می‌چسباند. هنرش ترسیم و برش آینه و پیوند آن با ایوان و سقف حرم و زدن نقش تقارن و هندسه و دمیدن روح ریاضیات بر جسم بی‌جان دیوار و سقف گچی رواق‌ها بود. در گوشه و کنار ایوان و سردر ضریح‌های حرم تشعشع و درخشش زیبا و چشم‌نواز آینه‌ها، نظر هر بیننده‌ای را به خود جلب می‌کرد. این همه نقش‌های هندسی خبر از تبلور ریاضیات در عمق وجود هنرمند